

теризується сильним банківським законодавством, жорсткими вимогами до корпоративного управління та наглядових вимог, що висуваються з боку організації, що здійснює моніторинг банків-учасників.

Висновки з проведеного дослідження. Правильно організована система страхування депозитів може стати важливим інструментом, що сприяє підтримці цілісності фінансової системи країни і, тим самим, підвищення фінансової та економічної стабільності. Для виконання своїх завдань щодо захисту малих вкладників та підтримання впевненості суспільства в здатності системи страхування депозитів виконувати покладені на неї обов'язки вона повинна мати механізми, що забезпечують її достатнє фінансування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» № 4452-VI від 23.12.2012 / Верховна Рада України. – Офіц. Вид. – К.: Відомості Верховної Ради України, 2012. – № 50. – 564 с.
2. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: ЦНД НБУ, Знання, 2011. – 504 с.
3. Бюшген Х.Е. Банківська справа. – Дойче банк, 2006.
4. Директива Європейського союзу 94/19/ЄС про системи страхування вкладів від 16.05.1994 року (Directive 94/19 / EC of the European Parliament and of the Council of 16 May 1994 on deposit-guarantee schemes // Official Journal. L 135, 31.05.1994. – P. 5-14).
5. Премії відповідно до закону: Опис переглянутої системи та аналіз отриманих зауважень Корпорації страхування депозитів Канади, Ottawa, Canada, 1998.
6. Система гарантування вкладів в Україні: Монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук Т.С. Смовженко. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2004. – 255 с.
7. Чепурина М.Н., Киселева Е.А. Курс економічної теорії. – К.: Видавництво «АСА», 1995. – 848 с.
8. Barth, James R., Gerard Caprio, Jr., and Ross Levine. «Bank regulation and supervision: what works best?» NBER Working Paper No. 9323, November 2002.
9. Garcia, G.G.H. Deposit insurance: a survey of actual and best practices. – IMF working paper 99/54. – 1999.

УДК 336:369.041

Великсар Т.І.

аспірант кафедри фінансів

Одеського національного економічного університету

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ДОСТАТНОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

У статті розглянуто поняття «фінансове забезпечення соціального захисту населення». Проаналізовано методичні підходи до оцінки достатності фінансового забезпечення фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Удосконалено методику оцінки достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України. На основі запропонованої методики експрес-оцінки достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України проведена оцінка його достатності за 2006-2015 роки. Визначено чинники, що впливають на зростання дефіциту Пенсійного фонду України, проблемні питання у формуванні фінансових ресурсів для фінансування видатків Пенсійного фонду України. Запропоновано напрямки підвищення достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України.

Ключові слова: фінансове забезпечення, державне соціальне страхування, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування, Пенсійний фонд України, мінімальна пенсія, середня пенсія.

Великсар Т.И. МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ДОСТАТОЧНОСТИ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ

Рассмотрено понятие «финансовое обеспечение социальной защиты населения». Проанализированы методические подходы к оценке достаточности финансового обеспечения фондов общеобязательного государственного социального страхования. Усовершенствована методика оценки достаточности финансового обеспечения Пенсионного фонда Украины. На основе предложенной методики экспресс-оценки достаточности финансового обеспечения Пенсионного фонда Украины проведена оценка его достаточности за 2006-2015 гг. Определены факторы, которые влияют на рост дефицита Пенсионного фонда Украины, проблемные вопросы в формировании финансовых ресурсов для финансирования расходов Пенсионного фонда Украины. Предложены направления для повышения достаточности финансового обеспечения Пенсионного фонда Украины.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, государственное социальное страхование, фонды общеобязательного государственного социального страхования, Пенсионный фонд Украины, минимальная пенсия, средняя пенсия.

Velyksar T.I. METHODOICAL APPROACHES TO THE ASSESSMENT OF THE SUFFICIENCY OF FINANCIAL PROVISION OF THE STATE SOCIAL INSURANCE

The concept of “financial security of social protection of the population” was investigated. The methodical approaches to the assessment of the sufficiency of financial provisions of the fund of obligatory state social insurance. The methods of assessing the sufficiency of financial provision of the Pension Fund of Ukraine was improved. Based on the proposed methods of rapid assessment of the sufficiency of financial provision of the Pension Fund of Ukraine, the assessment of its sufficiency for 2006-2015 was conducted. There were defined the factors influencing the growth of the deficit of the Pension Fund of Ukraine, outstanding problems of the formation of financial resources for financing of expenses of the Pension Fund of Ukraine. The direction of sufficiency enhancement of financial provision of the Pension Fund of Ukraine were suggested.

Keywords: financial provision, state social insurance, funds of obligatory state social insurance, the Pension Fund of Ukraine, minimum pension, average pension.

Постановка проблеми. Важливою проблемою підвищення рівня соціального захисту працездатного та непрацездатного населення залишається достатність фінансового забезпечення фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Поява та зростання дефіцитності бюджетів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, зменшення рівня соціального захисту, а також недостатня розробленість науково-практичних положень вимагає подальших теоретичних досліджень та розробки методичних підходів до оцінки достатності фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань фінансового забезпечення соціального захисту населення було присвячено роботи Л.М. Клівіденко, Н.А. Савченко, В.Г. Баранової, Н.Ф. Флорескул, М.І. Мальованого, О.І. Антоненко, Л.Б. Баранник, Е.М. Лібанової, В.М. Гейця, О.І. Роккеля, А.А. Сидорчука, А.Ю. Бережної та ін. Науковий інтерес щодо оцінювання достатності фінансового забезпечення фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування викликають роботи А.А. Сидорчука[1], А.Ю. Бережної[2]. При всій значущості розробок з даної проблематики низка питань зосталася недостатньо розробленою.

Метою дослідження є удосконалення методичних підходів до оцінювання достатності фінансового забезпечення державного соціального страхування.

Виклад основного матеріалу. У кожній країні для функціонування системи соціального захисту населення важливу роль виконує її фінансове забезпечення. Дослідники фінансового забезпечення соціального захисту населення по різному підходять до визначення даного поняття – розглядають його як функцію фінансів, метод фінансового механізму, фінансові ресурси, призначені для забезпечення соціального захисту населення та ін.

Зарубіжний вчений О.І. Роккель вважає, що «фінансове забезпечення соціального захисту населення у вузькому розумінні – це функція фінансів, за допомогою якої обслуговуються процеси створення та використання доходів у сфері соціального захисту населення у результаті приводу в дію спеціальних фінансових інструментів та механізмів; у широкому розумінні – це сукупність фінансових інститутів, принципів організації, фінансових форм, методів, інструментів і механізмів соціального захисту населення» [3].

Дослідник Л. М. Клівіденко вважає, що «фінансове забезпечення соціального захисту можна трактувати як один з методів фінансового механізму, який забезпечує розподільчі і перерозподільчі процеси з метою утворення та використання фондів грошових коштів, призначених для соціального захисту населення. Ці процеси охоплюють як формування централізованих та децентралізованих грошових фондів, так і їхнє використання для чітко визначених цілей, пов'язаних із соціальним страхуванням та соціальним забезпеченням громадян» [4, с. 8]. Таке визначення розкриває сутність поняття, проте, варто додати, що з цих фондів фінансується також соціальна допомога.

Ми вважаємо, що фінансове забезпечення соціального захисту населення – це метод фінансового механізму, що є складовою економічного механізму держави та передбачає формування фінансових ресурсів (бюджетних та позабюджетних коштів) для здійснення витрат на соціальний захист населення

у трьох підсистемах: соціального забезпечення, соціальної допомоги, соціального страхування.

Державне соціальне страхування фінансується за рахунок коштів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування – Пенсійного фонду України (далі ПФУ), Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та Фонду соціального страхування України, що поєднує в собі функції Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Постійний дефіцит, який виникає при формуванні фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, потребує визначення чинників, що призводять до дефіциту, з одного боку, та необхідності оцінки достатності їх фінансового забезпечення, з іншого.

Вітчизняні вчені оцінюють достатність фінансового забезпечення фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування через розрахунок показників збалансованості фінансових ресурсів державного соціального страхування в цілому та за окремими його видами.

Так, дослідник А. А. Сидорчук для оцінки збалансованості фінансових ресурсів фондів соціального страхування пропонує використовувати наступні показники: 1) коефіцієнт забезпеченості внутрішніми фінансовими ресурсами; 2) коефіцієнт співвідношення зовнішніх та внутрішніх фінансових ресурсів соціального страхування; 3) коефіцієнт регіональної автономії фінансових ресурсів соціального страхування [1, с. 18]. На нашу думку, така система показників дає можливість оцінити поточний стан достатності фінансового забезпечення фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному рівні.

А. Ю. Бережна у своїй методиці оцінювання ефективності функціонування Пенсійного фонду України для оцінки збалансованості даного фонду пропонує використання показника самозабезпечення, що обчислюється як співвідношення власних надходжень фонду та коштів витрачених на фінансування виплат пенсій, допомоги та інших видатків [2, с. 15].

Кожний фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування має різну структуру доходів та напрямів витрат. Тому для проведення оцінки достатності їх фінансового забезпечення визначаються різні показники та відповідно встановлюються критерії їх оцінки.

Узагальнення підходів до визначення достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України як найбільш вагомого джерела соціального захисту населення надало можливість запропонувати методику експрес-оцінки достатності його фінансового забезпечення, в основу якої покладено систему показників, що відображені в таблиці 1.

Результати розрахунку показників достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України за 2006-2015 рр. відображені в таблиці 2.

Коефіцієнт автономії протягом 2006-2015 рр. має тенденцію до скорочення з 0,76 у 2006 році до 0,64 у 2015 році, що у цілому свідчить про зменшення незалежності фонду у проведенні соціального захисту. У 2006 – 2007 рр. цей коефіцієнт відповідав заданому пороговому значенню. З 2008 року фонд стає залежним у проведенні фінансової політики. Це свідчить про відсутність достатності власних фінансових ресурсів для функціонування фонду

Таблиця 1

Показники експрес-оцінки достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України

Показник (порогове значення)	Формула розрахунку	Характеристика
Коефіцієнт автономії фонду ($\geq 0,7$)	$K_{a.} = \frac{\sum \text{власних надходжень}}{\sum \text{доходів ПФУ}}$	показує наявність власних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення поточної діяльності ПФУ
Коефіцієнт покриття власних видатків власними доходами (близько 1)	$K_{п.в.} = \frac{\sum \text{власних надходжень}}{\sum \text{видатків за рахунок власних надходжень}}$	показує на скільки ПФУ може забезпечити виплату власних видатків за рахунок власних доходів
Коефіцієнт покриття видатків за рахунок коштів державного бюджету (близько 1)	$K_{п.б.} = \frac{\sum \text{коштів державного бюджету для фінансування пенсій за різними пенсійними програмами}}{\sum \text{видатків на виплату пенсій за різними пенсійними програмами за рахунок коштів державного бюджету}}$	показує на скільки ПФУ може забезпечити фінансування пенсій, надбавок та підвищень до пенсії, призначених за різними пенсійними програмами за рахунок коштів державного бюджету

Джерело: складено автором

Таблиця 2

Експрес-оцінка достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України за 2006-2015 рр.

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ка.	0,76	0,73	0,68	0,60	0,62	0,66	0,68	0,67	0,68	0,64
К п.в.	0,73	0,98	0,87	0,76	0,77	0,85	0,83	0,84	0,86	0,80
К п.б.	*	1,08	1,22	0,90	0,91	0,87	1,17	1,21	1,20	1,15

* – відсутні дані для розрахунку

Джерело: розраховано автором за даними [5]

та про наявність залучених фінансових ресурсів у складі доходів фонду. Окрім передбачених законодавчо коштів державного бюджету на виплату пенсій за різними пенсійними програмами та коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та Фонду соціального страхування від нечасних випадків на виробництві та професійних захворювань, у складі доходів фонду з'являються кошти Державного бюджету на покриття дефіциту ПФУ та позики Казначейства для покриття тимчасових касових розривів, пов'язаних з виплатою пенсій. Позики Казначейства для покриття тимчасових касових розривів, що були отримані та непогашені протягом 2007-2014 рр., зростали та досягли свого піку у 2009 році (рис. 1). У 2015 році Пенсійним фондом України було отримано позики Казначейства у розмірі 38461,1 млн. грн., що були погашені в повному обсязі. Важливо відзначити, що позики Казначейства, надані протягом 2007-2014 рр., мають бути погашеними в майбутньому періоді, що поглиблює негативні процеси у наповненні ПФУ та призводить до нарощування його дефіциту.

Коефіцієнт покриття власних видатків за рахунок власних доходів протягом досліджуваного періоду не відповідав пороговому значенню. Винятком є виконання бюджету ПФУ у 2007 році, коли видатки за рахунок власних надходжень майже повністю покривалися за рахунок власних доходів. Суттєве скорочення цього показника відбулося у 2009 році. Погіршення цього показника призводить до необхідності пошуку додаткових джерел наповнення ПФУ.

Коефіцієнт покриття видатків за рахунок коштів Державного бюджету України протягом досліджуваного періоду відповідав пороговому значенню, що свідчить про те, що в пенсійному фонді за напрямом фінансування тих видів пенсій, надбавок та підвищень до пенсії, що фінансуються з державного

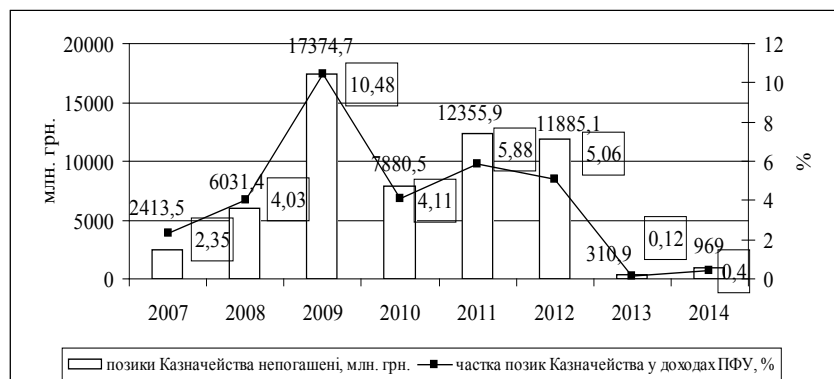

Рис. 1. Динаміка позик Казначейства непогашених ПФУ протягом 2007-2014 рр.

Джерело: складено автором за даними [5]

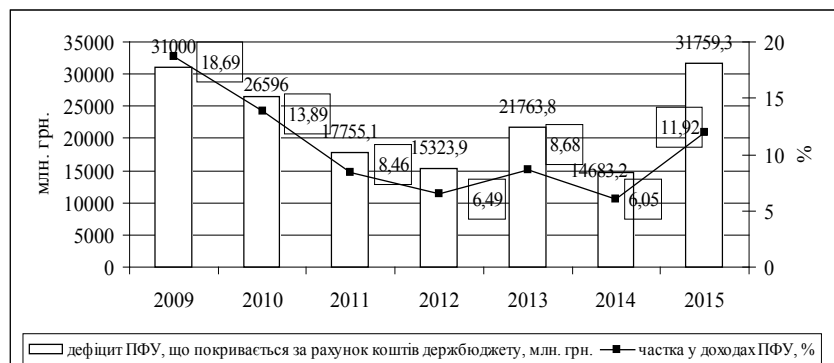

Рис. 2. Показники дефіциту Пенсійного фонду України, що покриваються за рахунок коштів Державного бюджету України

Джерело: складено автором за даними [5]

бюджету, було виділено достатню кількість коштів. Винятком є 2009, 2010, 2011 рр., коли видатки на виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсії, призначених за різними пенсійними програмами, перевищували доходи за даною статтею. Саме у 2009 році зріс дефіцит Пенсійного фонду України до рівня 31 млрд. грн., що складало 18,69% у доходах ПФУ, у 2010 році – 26,596 млрд. грн., що склало 13,89% у доходах ПФУ, у 2011 році – 17,755 млрд. грн., що склало 8,46% у доходах ПФУ (рис. 2).

Узагальнюючи результати експрес-оцінки достатності фінансового забезпечення, можна стверджувати про недостатнє фінансове забезпечення Пенсійного фонду України протягом досліджуваного періоду.

Недостатнє фінансове забезпечення ПФУ призводить до необхідності фінансування його дефіциту за рахунок коштів державного бюджету. Чинниками, що впливають на виникнення дефіциту ПФУ є:

1. Демографічне старіння населення. Суттєвим викликом у фінансуванні Пенсійного фонду України є зростання частки населення віком 60 років і старше у структурі постійного населення (рис. 3).

Дослідження показало, що частка осіб пенсійного віку у постійному населенні країни протягом дослі-

джуваного періоду складала у межах 30%, та зростає у 2014 році до рівня 31,6%, а у 2015 році – 31,8%, що значно перевищує критичний показник – 18% [2].

2. Співвідношення кількості пенсіонерів та зайнятого населення. За рахунок коштів ПФУ сплачуються різні види пенсії. Категорії пенсіонерів, що їх отримують, визначаються значною кількістю законодавчих актів. Протягом досліджуваного періоду кількість пенсіонерів скорочувалася з 13,3 до 11,7 млн. осіб. Попри скорочення кількості пенсіонерів, на достатність фінансового забезпечення впливає зміна у співвідношенні кількості пенсіонерів та зайнятого населення, що сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ) (табл. 3).

Протягом 2006-2008 рр. на 2 зайняті особи припадало 1,25 пенсіонери, у 2009-2014 рр. на 2 заняті особи – 1,3 пенсіонери. У 2015 році кількість зайнятого населення у відношенні до кількості пенсіонерів зменшується, що обумовлено тим, що відбулося скорочення кількості зайнятого населення та незначне зростання кількості пенсіонерів, зокрема кількості пенсіонерів, що отримують пенсію за віком.

3. Розмір пенсійних виплат. При незначному зменшенні кількості пенсіонерів (табл. 3) зростання середнього розміру пенсій призводить до навантаження на бюджет ПФУ. Це обумовлено тим, що середній розмір пенсії зростає швидшими темпами, ніж середня заробітна плата, що виступає джерелом формування страхових внесків як складової частини власних надходжень Пенсійного фонду України. Як результат, власних надходжень не вистачає для фінансування пенсій, що призводить до дефіциту фонду.

4. Рівень податкового навантаження на бізнес. Високий рівень податкового навантаження на бізнес призводить до зростання рівня тіньової економіки, що впливає на заниження реальної кількості зайнятого населення, які могли б формувати страхові внески, що виступають основним джерелом формування власних доходів Пенсійного фонду України. У 2006 році їх частка складала 91,25%, а у 2015 році вона зросла до рівня 97,34% (рис. 4).

Високий рівень податкового навантаження на бізнес виступає причиною того, що певна частина роботодавців занижують реальний рівень доходів своїх працівників, сплачуючи офіційну заробітну плату у обсязі мінімальної та іншу її частину «у конвертах», що призводить до скорочення обсягів страхових внесків.

Рис. 3. Динаміка частки осіб пенсійного віку у постійному населенні країни протягом 2006-2015 рр.

Джерело: розраховано автором за даними [6]

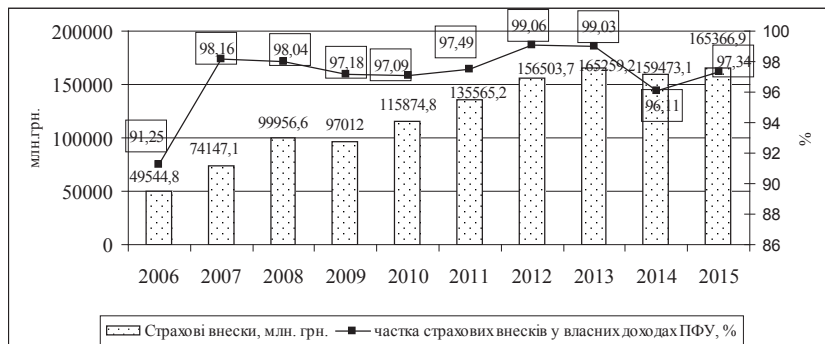

Рис. 4. Динаміка зміни частки страхових внесків у структурі власних доходів Пенсійного фонду України протягом 2006-2015 рр.

Джерело: складено автором за даними [5]

Таблиця 3

Динаміка співвідношення між зайнятим населенням та пенсіонерами протягом 2006-2015 рр.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Зайняте населення, млн. осіб	20,7	20,9	20,9	20,1	20,2	20,3	20,4	20,4	18,0	16,4
Пенсіонери, млн. осіб	13,3	13,2	13,1	13,1	13,1	13,2	13,0	12,9	11,6	11,7
Співвідношення між зайнятим населенням та пенсіонерами	1,6	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4

Джерело: складено автором за даними [6]

Для того, щоб збільшити обсяг власних доходів Пенсійного фонду України, що дасть змогу подолати проблему його дефіцитності, необхідно є легалізація фонду заробітної плати. З цією метою відбулося реформування ЄСВ у 2015 році, що передбачало зниження ставки нарахувань на фонд заробітної плати (доходів) працівника шляхом використання знижуючих коефіцієнтів. Проте, дотримання одночасно чотирьох умов для використання понижуючих коефіцієнтів, було складним для виконання. В результаті незначна частка підприємств отримали скорочення податкового навантаження. В окремих випадках підприємства отримали збільшення податкового навантаження, адже для тих працівників, що пропрацювали менше місяця, яким була нарахована заробітна плата менша мінімальної, базою для нарахування ЄСВ виступала мінімальна заробітна плата, установлена законодавчо у відповідному місяці.

Запропоновані заходи з легалізації фонду заробітної плати у 2015 році не призвели до суттєвого збільшення власних доходів Пенсійного фонду України. Підприємства продовжували сплачувати заробітну плату «в конвертах», відбулося незначне збільшення власних доходів Пенсійного фонду на 2,38 в.п, при цьому темп приросту середньої заробітної плати збільшився на 20,52 в.п (рис. 5).

У 2016 році з метою легалізації фонду заробітної плати ставка ЄСВ була зменшена до 22%. Проте, це не призвело для легалізації фонду заробітної плати та стало причиною зростання дефіциту Пенсійного фонду України на 81,25 в.п.

Дослідження показало, що заходи з легалізації фонду заробітної плати, що передбачали зміни у законодавстві з ЄСВ, були направлені на вирішення поточних проблем у наповненні бюджету Пенсійного фонду України та не вирішили проблеми, пов'язані з легалізацією фонду заробітної плати.

Необхідність фінансування дефіциту Пенсійного фонду України за рахунок коштів державного бюджету виступає причиною пошуку додаткових джерел фінансового забезпечення, що чинять додаткове навантаження на підприємців та фізичних осіб. Прикладом є забезпечення Пенсійним фондом надходжень збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що сплачується з окремих видів господарських операцій

та формує кошти державного бюджету для фінансування пенсій (табл. 3).

Надходження збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що сплачується з окремих видів господарських операцій, протягом 2010-2015 років зростали з 4138,3 млн. грн. до рівня 3912,8 млн. грн. Найбільшого піку вони досягли у 2014 році за рахунок збору від операцій з купівлі-продажу іноземної валюти.

Проведене дослідження показало, що надходження збору на обов'язкове державне пенсійне страхування у 2006 році надало можливість профінансувати 6,45% від коштів державного бюджету, що отримує Пенсійний фонд України для виплати пенсій. Зростання обсягу збору у 2014 році призвело до суттєвого зростання частки збору у фінансуванні виплати пенсій за рахунок коштів державного бюджету до рівня 12,70%, а у 2015 році їх частка у фінансуванні виплати пенсій за рахунок коштів державного бюджету скоротилася до рівня 4,12%.

Отже, сьогодні з метою досягнення достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України необхідним є :

- підвищення пенсійного віку;
- реформування фонду оплати праці – зростання рівня заробітної плати у співвідношенні до ВВП, собівартості продукції;
- легалізація заробітної плати;
- запровадження в дію з 1 липня 2017 року системи обов'язкового накопичувального пенсійного страхування, що дасть змогу підвищити рівень пенсійних виплат для осіб, що не досягли 35 віку та зменшить навантаження на бюджет ПФУ шляхом звільнення від невласливих йому виплат у майбутньому.

Рис. 5. Зміна частки власних надходжень у доходах ПФУ та середньої заробітної плати протягом 2006-2015 рр.

Джерело: складено автором за даними [5; 6]

Таблиця 3

Динаміка надходжень збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що сплачується з окремих видів господарських операцій протягом 2010-2015 рр.

Види операцій	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Операції з купівлі-продажу іноземної валюти в готівковій та безготівковій формі, млн. грн.	1005,1	154,4	0	0	6658,5	284
При придбанні виробів з дорогоцінних металів, млн. грн.	36,6	43,9	39,9	38,8	33,5	211,7
Під час набуття права власності на легковий автомобілі, млн. грн.	1279,1	1688,9	1669,6	1463,7	1056,1	1254,8
Операції з придбання нерухомого майна, млн. грн.	459,5	518,4	655,0	677,4	562,9	778,1
З користування та надання послуг стільникового рухомого зв'язку, млн. грн.	1358,0	1407,3	1431,8	1425,6	1320,6	1384,2
Надходження збору всього, млн. грн.	4138,3	3812,9	3796,3	3605,5	9631,6	3912,8
Частка збору у доходах Пенсійного фонду України, що формуються за рахунок державного бюджету, %	6,45	6,53	5,88	4,33	12,70	4,12

Джерело: складено автором за даними [7]

Висновки. Запропонований методичний підхід до оцінки достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України надає можливість оцінити його фінансову достатність, визначити чинники, що впливають на зростання дефіциту Пенсійного фонду, проблемні питання у формуванні фінансових ресурсів фонду для фінансування пенсій та запропонувати напрямки підвищення достатності фінансового забезпечення Пенсійного фонду України.

Перспективою подальших досліджень є удосконалення методичних підходів до оцінювання достатності Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Сидорчук А.А. Показники оцінки збалансованості фінансових ресурсів державного соціального страхування. / А.А. Сидорчук // Україна: аспекти праці. – 2012. – № 7. – С. 17–22.

2. Бережна А.Ю. Проблеми фінансового забезпечення Пенсійного фонду України / А.Ю. Бережна // Вісник економічної науки України. – 2013. – № 2. – С. 12-17.
3. Роккель А.И. Формирование и развитие системы фінансового обеспечения социальной защиты в России : автореф. дис. ... канд. экон. наук. Самара, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/83002.html>
4. Клівіденко Л.М. Фінансове забезпечення соціального захисту населення України: Автореф. дис. канд. экон. наук: 08.04.01 / Л.М. Клівіденко // Тернопільський державний економічний університет. – Тернопіль, 2006. – 22 с.
5. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index>
6. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Обсяги надходжень збору з окремих видів господарських операцій за період 2006-2015 роки // Статистичні дані за індивідуальним запитом / Пенсійний фонд України

УДК 336.1

Гудзовата О.О.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем у бізнесі
Львівського торговельно-економічного університету*

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СФЕРИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті розглянуто найбільш поширені методи та методики оцінювання фінансової та грошово-кредитної безпеки. Пріоритетно увагу методам експертної оцінки, аналізу та обробки сценаріїв, оптимізації, багатовимірного статистичного аналізу, теорії штучних нейронних мереж, теоретично-ігровим методам. На основі критичного аналізу низки досліджень визначено сукупність індикаторів для оцінювання стану грошово-кредитної сфери держави. Розглянуто регулятивні інструменти та заходи розвитку грошово-кредитної політики в розрізі інструментів прямого та опосередкованого впливу, адміністративних та ринкових.

Ключові слова: фінансова безпека, грошово-кредитна сфера, ефективність державної політики, методи оцінювання, індикатори.

Гудзовата О.О. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ СФЕРЫ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

В статье рассмотрены наиболее распространенные методы и методики оценки финансовой и денежно-кредитной безопасности. Уделено внимание методам экспертной оценки, анализа и обработки сценариев, оптимизации, многомерного статистического анализа, теории искусственных нейронных сетей, теоретико-игровым методам. На основе критического анализа ряда исследований определена совокупность индикаторов для оценки состояния денежно-кредитной сферы страны. Рассмотрены регулятивные инструменты и меры развития денежно-кредитной политики в разрезе инструментов прямого и косвенного влияния, административных и рыночных.

Ключевые слова: финансовая безопасность, денежно-кредитная сфера, эффективность государственной политики, методы оценки, индикаторы.

Gudzovata O.O. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO ESTIMATING THE EFFECTIVENESS OF STATE POLICY IN REGULATING THE MONETARY SPHERE AND ENSURING FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

The article discusses the most common methods and techniques of evaluation of financial and monetary security. Attention is paid to methods of peer review, analysis and processing scenarios, optimization, multivariate statistical analysis, and artificial neural network theory, theoretical and playing techniques. Based on a critical analysis of several studies identified a set of indicators to evaluate the state of the monetary sphere of the state. We consider regulatory measures and instruments of monetary policy tools in terms of direct and indirect impact, of administrative and market impact.

Keywords: financial security, monetary sphere, effectiveness of public policy, methods of assessment, indicators.

Постановка проблеми. Головними критеріями ефективності державної політики у сфері управління фінансовою безпекою є незалежність, стабільність, стійкість та здатність фінансової системи країни до подальшого удосконалення і розвитку. В теорії економічної безпеки для оцінювання стану стійкості і

життєздатності соціально-економічних систем, які є об'єктами аналізу, а також ефективності заходів, які реалізуються державою, і використовуваних засобів застосовується специфічний методичний апарат як за підбором особливих підходів, методів і методик, так і за характером і принципами формування